

P. Klik & P.J. van Koppen (2002) De jury. In: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H. Merckelbach & H.F.M. Crombag (red.), *Het recht van binnen: Psychologie van het recht* (pp. 813-833). Deventer: Kluwer

De jury

Peter Klik

Peter J. van Koppen

Wie er oog voor heeft ziet voorbeelden van juryrechtspraak dichtbij om zich heen. Bij een transport naar Engeland vanuit Rotterdam komen 58 illegale Chinezen door verstikking om het leven: de chauffeur van het transport moet in Engeland voor een jury terechtstaan. Afrikaanse nonnen moeten zich in België voor een jury van Belgische burgers verantwoorden voor hun aandeel in volkerenmoord. De verdachten van de Lockerbie-aanslag worden in Nederland naar Schots recht berecht: hebben zij recht op een jury? De Nederlandse jurist is geneigd deze voorbeelden te negeren en volhardt in de houding dat juryrechtspraak een uitzonderlijk fenomeen is.

Juryrechtspraak is niet beperkt tot Engelstalige landen of landen die onder heerschappij van Engeland hebben gestaan. Frankrijk kent juryrechtspraak, Spanje heeft in 1995 juryrechtspraak (opnieuw) ingevoerd, Zweden kent de jury voor zaken waarbij de pers als partij is betrokken, in (delen van) Rusland is in 1993 juryrechtspraak geïntroduceerd en tot slot kan nog Japan als voorbeeld genoemd worden, waar ook overwogen wordt juryrechtspraak (opnieuw) in te voeren.¹ De Nederlandse jurist lijkt in zijn beeldvorming over juryrechtspraak echter vooral beïnvloed door de Amerikaanse jury. Voor Nederlanders, die geen jurystelsel hebben,² is het Amerikaanse jurystelsel een bron van verwondering en fascinatie, bij Nederlandse juristen vaak gemengd met een zekere laatdunkende houding. Het jurystelsel is echter minder vreemd dan menigeen hier te lande denkt, zoals zal blijken uit de uiteenzetting van het (federale) Amerikaanse systeem.

Hoewel incidenteel, al dan niet als prikkelende stelling,³ gesproken wordt over invoering van juryrechtspraak in Nederland ligt het belang van dit hoofdstuk niet in de bijdrage die aan deze discussie kan worden geleverd. Juryrecht-

1. Zie voor informatie over (recente ontwikkelingen in) genoemde landen Schouwenaars (1985, voor België), Van Langenhove (1989, voor België), Munday (1995, voor Frankrijk), Thaman (1999, voor Spanje en Rusland), Kiss (1999, voor Japan). Voor een beschouwing over Ierland zie J.D. Jackson, Quinn & O'Malley (1999).
2. Overigens kende Nederland in het begin van de negentiende eeuw wel kortstondig een jury. Zie Bossers (1987).
3. Zie Leijten in Zijdeveld (1994, p. 59) en ook Van Eenennaam (1995). Bovend'Eert heeft recent pleit serieus te kijken naar de voordelen van lekenrechtspraak. Zie Bovend'Eert, Fleuren & Kummeling (2001, p. 1).

spraak is onderwerp geweest van veel empirisch onderzoek.⁴ Het is de moeite waard van dit onderzoek kennis te nemen. De aandacht zal daarbij vooral gericht zijn op de *petit jury*⁵ in de Verenigde Staten.⁶ Wanneer men kennis neemt van het vele empirisch onderzoek dat is verricht, dringt zich de vraag op waarom in Nederland niet (meer) empirisch onderzoek wordt verricht naar de rechterlijke macht. Is het niet van belang te weten, behalve uit welke bevolkingsgroepen en milieus onze rechters afkomstig zijn, hoe zij worden geselecteerd en opgeleid, hoe zij in concrete zaken tot hun oordeel komen (maakt het verschil of een zaak door meerdere rechters beslist wordt, of door een *unus*), etc.?⁷

Kritiek op een instituut

In de Verenigde Staten is het recht op een *trial by jury* een grondrecht: in de Grondwet is vastgelegd dat iedereen recht heeft op een proces met een jury.⁸ Daarnaast wordt de jury als een belangrijk democratisch instituut beschouwd. Het recht zitting te nemen in een jury is dan ook van fundamenteel belang voor diverse bevolkingsgroepen, zoals zwarte Amerikanen, Amerikanen van Indiaanse afkomst en vrouwen, in hun streven naar erkenning van gelijkwaardigheid.⁹ Het

4. Greene, Chopra, Bull Kovera, Penrod, Rose, Schuller & Studebaker (in press) melden dat tussen 1887 en 1999 1427 empirische psychologische studies werden gepubliceerd over de jury.
5. In de Verenigde Staten kent men naast de *petit jury* ook de *grand jury*. De *grand jury* onderzoekt in een voorprocedure van het strafproces voor misdrijven of de openbare aanklager voldoende gronden heeft om een proces te beginnen, waarna de openbare aanklager met de zogenaamde *indictment* gemachtigd wordt een strafproces te beginnen. In de praktijk ziet een verdachte vaak af van het recht op onderzoek door de *grand jury*. De weergave van het selectieproces van juryleden hieronder gaat overigens ook voor een groot deel op voor de *grand jury*.
6. Wij nemen steeds het federale rechtssysteem in de Verenigde Staten als uitgangspunt, omdat de regeling voor de jury in de afzonderlijke staten telkens op onderdelen daarvan verschilt. Zie over het belang van dit onderscheid Klik (1994). Ook in andere landen wordt de jury telkens anders vormgegeven. In België beslist bijvoorbeeld het zogenaamde Hof van Assisen over de zwaarste misdrijven (misdaden genoemd), maar ook over politieke- en drukpersdelicten. Het Hof van Assisen bestaat uit drie beroepsmagistraten (een voorzitter die lid is van het Hof van Beroep en twee assessoren die rechters zijn in de Rechtbank van Eerste Aanleg). Het Openbaar Ministerie is de procureur-generaal bij het hof van beroep of de door hem aangewezen magistraat van het parket. Het Hof wordt bijgestaan door een jury van twaalf gezworenen. De juryleden worden bij loting gekozen op basis van de gemeente- en provincielijsten. De gezworenen moeten minstens dertig en ten hoogste zestig jaar oud zijn, kunnen lezen en schrijven en over hun burgerlijke en politieke rechten beschikken. De jury beslist over de schuld van de verdachte (beklaagde genoemd) en daarna samen met de beroepsmagistraten over de strafmaat. Er staat geen beroep open tegen beslissingen van het Hof van Assisen. Zie Van den Wyngaert (1998).
7. In Nederland lijkt de meeste aandacht uit te gaan naar de vraag uit welke milieus onze rechters vandaan komen en wat hun (politieke) opvattingen zijn. Zie Groot-van Leeuwen (1991) en de enquête door het Nederlands Juristenblad, F. Bruinsma (2001).
8. Zie voor strafzaken Art. III Constitution en het zesde amendement daarop en voor civiele zaken het zevende amendement.
9. Zie ook in het algemeen Kassin & Wrightsman (1988) en Hans & Vidmar (1986, met name hoofdstuk 6).

recht om deel te nemen aan een jury wordt soms wel gelijk gesteld aan het kiesrecht.¹⁰ Dit betekent echter niet dat in de praktijk de rol van de jury niet sterk teruggedrongen wordt. Niet in alle zaken is een jury vereist, en vaak doen partijen afstand van hun recht op een jury. In strafzaken is bijvoorbeeld juryrecht-spraak niet vereist in relatief gezien lichtere gevallen, delicten waarvoor maximaal zes maanden kan worden gegeven.¹¹ Van belang is ook de praktijk van het *plea bargaining*: de aanklager en de advocaat van de verdachte kunnen onderhandelen en doen dat ook vaak. In ruil voor een bekentenis van eigen schuld of het leveren van een getuigenverklaring tegen andere verdachten, biedt de aanklager bijvoorbeeld een straf die lager is dan in een proces met jury verwacht zou kunnen worden. Na een zogenaamd *guilty plea* van de verdachte komt er nooit een jury aan te pas en is de rol van de rechter beperkt tot een formele bevestiging van de afspraken tussen de partijen.¹² Zelfs als de verdachte blijft ontkennen, kan hij afstand doen van het recht op een jury. Het gecombineerde effect is dat een kleine minderheid van alle strafzaken door een jury beslist wordt. In sommige districten is dat maar 2%.¹³ In civiele zaken kunnen partijen afzien van het recht op een jury en doen dat ook meestal. De jury speelt daar alleen nog een belangrijke rol in zaken betreffende onrechtmatige daad. Meer algemeen kan men zeggen dat het recht op een jury in strafzaken een sterkere rol speelt in discussies over juryrecht-spraak.¹⁴

Op gezette tijden vindt er in de Verenigde Staten discussie plaats over de rol van de jury. Zo kregen bijvoorbeeld jury's het verwijt in de schoenen geschoven dat door het toekennen van hoge schadevergoedingen, en met name ook *punitive damages*, bepaalde activiteiten onverzekerbaar werden. De uitspraak van de blanke jury in de Rodney King-zaak leidde tot rassenrellen in Los Angeles en discussies over representativiteit van jury's. De afgelopen jaren heeft verder met name ook de strafzaak van O.J. Simpson de aandacht weer eens op de jury gevestigd. De in Amerika legendarische sportheld Simpson moest terechtstaan voor de dubbele moord op zijn ex-vrouw Nicole Brown en haar vriend Ron Goldman. De jury sprak hem vrij na een proces dat bijna anderhalf jaar duurde en wereldwijd gevolgd werd. De aanwezigheid van de jury had tot gevolg dat de gehele wereld de zaak goed kon volgen: voor de jury wordt in extenso het bewijs gepresenteerd en alle getuigen opnieuw gehoord. Simpson werd overigens daarna in een – niet op televisie uitgezonden – civiele procedure veroordeeld tot een schadevergoeding aan de nabestaanden inclusief *punitive damages* van \$ 33.8 miljoen. De jury in de civiele procedure achtte Simpson aansprakelijk en stelde de hoogte van de schadevergoeding vast. Met name de uitspraak van de jury in de strafzaak werd hevig bekritiseerd. De jury sprak niet het *not guilty* uit omdat de leden van de jury dachten dat Simpson het niet gedaan had, maar om wangedrag

10. Zie uitgebreid hierover Amar (1995). Vergelijk echter Rodriguez (1999), die betoogt dat historisch gezien (zij beschrijft experimenten in de negentiende eeuw met vrouwelijke juryleden in Wyoming en Washington) de twee gescheiden gezien moeten worden en dat de weerstand tegen vrouwen als juryleden ingegeven werd door andere motieven dan de weerstand tegen het stemrecht van vrouwen.

11. Israel & LaFave (1988) en LaFave & Israel (1992).

12. Zie Federal Rules of Criminal Procedure, R 11.

13. Zie voor cijfers over strafzaken LaFave & Israel (1992, p. 26) en Hans Zeisel in zijn voorwoord in Hans & Vidmar (1986).

14. Voor een recent overzicht van de rol van jury's in strafzaken zie N.J. King (1999).

van de overheid, in casu het Los Angeles Police Department, af te straffen.¹⁵ Daarmee werd weer de aandacht gevestigd op een traditionele functie van de jury, namelijk de waarborgfunctie tegen machtsmisbruik van de kant van de overheid. Sinds de O.J. Simpson-zaak is de discussie over *nullification*, het recht van de jury om zelfs wanneer de verdachte technisch gezien veroordeeld zou moeten worden toch tot vrijspraak te komen, weer opgelaaid.¹⁶ Hoewel diep verankerd in de Amerikaanse juridische traditie, is juryrechtspraak derhalve geen rustig bezit.

De samenstelling van de jury

Jury van 'peers'

Het Amerikaanse jurysysteem stamt uit Engeland.¹⁷ De jury had daar van oorsprong het doel de ongebreidelde macht van de koning te beperken en zodoende een eerlijker oordeel te geven over de schuld en onschuld van de verdachte. De verdachte en partijen hebben daarom nog steeds recht op een jury van hun gelijken, hun *peers*. Inmiddels is de jury niet meer geheel een groep *peers*, want er wordt naar gestreefd de jury een doorsnee van de samenleving te doen zijn. In de wet is vastgelegd dat de selectie van juryleden zodanig dient te gebeuren dat uiteindelijk iedere zaak aan een jury wordt voorgelegd die onbevooroordeeld is en een goede afspiegeling vormt van de bevolking in het betreffende district.¹⁸ Een belangrijke voorwaarde voor een goede jury is dat de jury heteroog is; even heteroog als de gemeenschap zelf. Met name moet bij de samenstelling van de jury geen discriminatie plaats vinden tegen bepaalde groepen uit de bevolking.¹⁹

Selectie van kandidaten

De selectie van de leden van het *jurypanel*, de groep waar uiteindelijk in individuele zaken de leden van de jury uit worden geselecteerd, is een administratieve procedure, waarmee een speciale commissie of een griffier van de rechtbank onder supervisie van de rechterlijke macht is belast. In de Verenigde Staten blijkt het uiterst moeilijk de groep representatief te doen zijn. Het belangrijkste probleem is dat men niet beschikt over een centraal bevolkingsregister. Men moet zich dus baseren op registers van de houders van een rijbewijs of kiesregisters (in

15. Zie Griffiths (1995). Voor een interessante analyse zie Hastie & Pennington (1996).
16. Zie in relatie tot de Simpson-zaak onder meer B. Morgan (1996), Hodes (1996) en Kourlis (1996). Zie verder uitvoerig Marder (1999), J. Clark (2000) en Do (2000). Over de relatie met de instructies van de rechter zie Niedermeier, Horowitz & Kerr (1999). Kritisch over de jury is bijvoorbeeld Lilly (2001).
17. De geschiedenis van de jury wordt fraai besproken door Hans & Vidmar (1986).
18. De Amerikaanse federale Constitutie spreekt slechts over een *impartial jury*. In de rechtspraak is dit uitgewerkt als de eis dat sprake moet zijn van een *fair cross-section of the community*. Zie over de selectieprocedure 28 U.S.C §§ 1861-1878, aangepast bij de Jury Selection and Service Act van 1968.
19. Zie voor een overzicht van het vereiste van een *fair cross-section* in relatie tot het weren van (minderheids)bevolkingsgroepen bij het kiezen van een jury A. Leipold (1998).

de Verenigde Staten moet men zich voor verkiezingen apart laten registreren),²⁰ of combinaties van registers. Door het gebruik van lijsten vormt men wat wordt aangeduid als de *jury pool*, van waaruit aselect²¹ een eerste selectie gemaakt wordt. Het gebruik van kiesregisters werkt echter ondervetegenwoordiging van bepaalde groepen in de hand. Blanken laten zich vaker registreren dan zwarten of Latino's. Van de blanken is 73% geregistreerd, van de zwarten 66% en van de Latino's slechts 44%.²² Maar er zijn ook verschillen tussen mannen en vrouwen, tussen ouderen en jongeren en tussen rijken en armen.²³ Deze verschillen hebben dus vanzelf tot gevolg dat leden van bepaalde groepen uit de Amerikaanse bevolking minder vaak lid zullen zijn van een jury.²⁴

Een verdachte heeft er recht op dat de *jury pool* bestaat uit een *fair cross section*, de verdachte heeft er echter geen recht op dat bepaalde groepen vertegenwoordigd zijn in het *jury panel*,²⁵ net zomin als bijvoorbeeld een zwarte verdachte zwaar kan maken tegen een geheel blanke jury.²⁶ Vanuit het gezichtspunt dat het van belang is dat de juryleden de 'taal' en de gewoontes van het milieu, waarin de feiten plaatsvonden of van waaruit verdachte of getuigen afkomstig zijn, moeten kunnen begrijpen kan dit nadelig zijn.²⁷

Op basis van formulieren die de potentiële juryleden invullen, wordt bepaald of de geselecteerden voldoen aan de formele vereisten om als jurylid op te treden. Die vereisten zijn dat het jurylid (1) Amerikaans staatsburger is, (2) 18 jaar of ouder is, (3) langer dan een jaar in het betreffende district woont, (4) voldoende kennis heeft van de Engelse taal, (5) niet zodanig geestelijk of lichamelijke gehandicapt is dat hij of zij geen dienst zou kunnen doen, en (6) niet beschuldigd is van of veroordeeld is voor een misdrijf dat strafbaar is met meer dan een jaar gevangenisstraf. Daarnaast zijn enkele beroepsgroepen per definitie vrijgesteld van deelname aan een jury, zoals militairen, brandweer, politie en dergelijke. Ook deze objectieve criteria kunnen voor vertekening zorgen. In de Verenigde Staten leven grote groepen buitenlanders met een verblijfsvergunning, voornamelijk immigranten, die volwaardig deel nemen aan het maatschappelijk leven maar die nog niet het staatsburgerschap bezitten. Zij zijn uitgesloten van jurydienst. Ook de eis dat men de Engelse taal moet kunnen lezen, schrijven en spreken zorgt voor vertekening en ondervetegenwoordiging van bepaalde minderheden.²⁸ Naast de eerder genoemde objectieve criteria kan iemand ook zelf op grond van zijn persoonlijke omstandigheden verzoeken geen jurydienst te hoeven doen. Het aantal verzoeken om vrijstelling blijkt in de praktijk groot.

20. Sinds de Jury Selection and Service Act van 1968 is het in het federale systeem verplicht de lijst van stemgerechtigden als uitgangspunt te nemen bij de selectie van potentiële juryleden.
21. Zie voor voorbeelden van hoe ondanks het aselect kiezen toch onjuistheden in het systeem kunnen sluipen Klik & Van Koppen (1997, p. 593).
22. Zie Anoniem (1988, p. 1563).
23. Kairys, Kadane & Lehoczy (1977).
24. Zie voor pogingen om de lijsten waaruit wordt geput representatiever te doen zijn Barge (1995).
25. Zie A. Leipold (1998, p. 949).
26. Alschuler (1995, p. 712-713, noot 41). De term *all white jury* roept herinneringen op aan een duister verleden. Alschuler (1995) geeft daarvan voorbeelden.
27. S.L. Johnson (1985, p. 1654).
28. Zie Anoniem (1988, p. 1564).

Ongeveer 60% doet zo'n verzoek.²⁹ Over de mate waarin deze verzoeken worden toegestaan verschillen de bronnen van mening.³⁰ De verzoeken om vrijstelling zijn in ieder geval zo algemeen, dat zulks invloed heeft op de resterende leden van de jury. In een legal thriller wordt in dit verband cynisch opgemerkt: ' [...] you can't trust your fate to twelve people too stupid not to get out of jury duty.'³¹

Op basis van de vragenlijsten wordt beoordeeld of de potentiële juryleden voldoen aan de formele vereisten, maar wordt vaak ook al een selectie gemaakt door een rechter of ambtenaar, bijvoorbeeld door mensen eruit te halen die waarschijnlijk toch niet zouden worden toegestaan als jurylid te dienen (*disqualified*) of zichzelf zouden kunnen excuseren (*exempted*). Daarbij wordt soms gediscrimineerd, in veel gevallen onbewust. Er kunnen dus allerlei elementen in het selectieproces binnen sluipen die er niet horen en gewild of ongewild wordt in veel gevallen gediscrimineerd. In feite is het, door het ontbreken van een burgerlijke stand, vrijwel onmogelijk een jury pool samen te stellen die echt voldoet aan de grondwettelijke eisen.³²

Change of venue

Een verdachte heeft het recht om berecht te worden binnen het district waar het misdrijf is gepleegd. Het voordeel hiervan is dat de juryleden de plaatselijke situatie goed kennen, hetgeen in veel zaken van belang zijn. Wanneer echter de zaak voorafgaand het proces al veel aandacht in de pers heeft gekregen, zodat iedereen ervan afweet, kan het houden van een proces in zo'n omgeving in strijd komen met de eis dat de jury onbevooroordeeld moet zijn.³³ De verdachte of een civiele partij kan in dit soort gevallen om een zogenaamde *change of venue* vragen, het verplaatsen van het proces naar een ander district. Van oudsher ondersteunden advocaten hun verzoek om een *change of venue* met bewijs dat bestond uit knipsels uit de lokale kranten en verklaringen van lokaal prominente burgers. Sinds een jaar of twintig wordt voor dit soort verzoeken in toenemende mate enquêtes gebruikt, hoewel dit incidenteel ook al in de jaren vijftig gebeurde.³⁴

In de praktijk probeert een partij met een verzoek voor een *change of venue* vaak te bereiken dat de zaak niet in een bepaald district wordt berecht, vanwege de voor zijn zaak ongunstige samenstelling van de jury pool als geheel; met een

29. Van Dyke (1977, p. 111).

30. Van Dyke (1977, p. 111) en Anoniem (1985).

31. C. Irving (1990).

32. Als iemand in het jurypanel zit en niet om vrijstelling heeft verzocht, betekent dit nog niet dat hij ook echt als jurylid zal dienen. De leden van het jurypanel moeten zich slechts gedurende de genoemde periode beschikbaar houden. Voor elke zaak apart vindt nogmaals een selectie plaats, het zogenaamd *voir dire*, dat wij hieronder bespreken.

33. Voor onderzoek naar de invloed van *pretrial publicity* op jury-leden zie Ogloff & Vidmar (1994) en Otto, Penrod & Dexter (1994).

34. P.D. O'Connell (1988). Zie voor een voorbeeld uit 1974 de zaak van Joan Little, een zwarte vrouw die moest terechtstaan voor de moord op een blanke cipier, weergegeven in Klik & Van Koppen (1997, p. 594).

dergelijk verzoek kan men meer bereiken dan in het hierna te beschrijven proces van de selectie van de jury voor de zaak zelf.³⁵

Voir dire

Het proces in een bepaalde zaak begint met de selectie van de juryleden voor die bepaalde zaak.³⁶ Dit selectieproces heet *voir dire*, hetgeen ‘de waarheid zeggen’ betekent.³⁷ De jury bestaat uit twaalf personen, althans in het federale systeem, een aantal dat historisch bepaald is. In civiele zaken kunnen partijen overeenstemming bereiken over een kleinere jury. De potentiële juryleden worden ondervraagd en vervolgens kunnen bepaalde kandidaten worden afgewezen. Beide partijen hebben het recht kandidaten te weigeren.³⁸ Dit *voir dire* is niet aan formele regels gebonden: de rechter bepaalt de tijdsduur en welke vragen gesteld kunnen worden. De rechter kan zelf de *voir dire*-procedure voeren of dit aan partijen overlaten. In het federale systeem is het meestal de rechter die de vragen stelt.³⁹ Aan de *voir dire* wordt zoveel belang gehecht dat deze procedure soms bijzonder veel tijd vergt. Niet ongebruikelijk is het om meer dan 200 potentiële juryleden te ondervragen, voordat men een jury heeft geselecteerd. Als een langdurig proces wordt verwacht, wordt meestal ook een aantal reserve juryleden benoemd. Zij wonen het gehele proces bij, maar kunnen alleen deelnemen aan de beraadslagen als een van de andere juryleden is uitgevallen.

Challenge

Tijdens de *voir dire* kan een jurylid worden gewraakt als hij of zij bevooroordeeld is, bijvoorbeeld door de publiciteit die er reeds over een zaak is geweest.⁴⁰ Ook kan men iemand diskwalificeren wegens bepaalde opvattingen. Bij misdrijven waar de doodstraf op staat, speelt bijvoorbeeld de overtuiging die de potentiële juryleden hebben over het opleggen van de doodstraf een rol. Als er gegronde redenen zijn om een potentieel jurylid af te wijzen, kan een der partijen de rechter verzoeken dat jurylid te wraken. Op zo’n zogenaamde *challenge for cause* volgt een zogenaamde *dismissal for cause* als ook de rechter overtuigd kan worden. Het aantal *challenges for cause* is onbeperkt. De rechter kan ook eigener beweging een jurylid wraken. Er is overigens geen duidelijke wettelijke norm voor wat voldoende *cause* is.⁴¹

Daarnaast kunnen de procespartijen zonder opgave van reden een bepaald lid wraken, de zogenaamde *peremptory challenge*. De theorie is dat een *peremptory*

35. Zie voor een amusant betoog van die strekking, compleet met verwijzingen naar populaire TV-shows als *Ally McBeal* en *The practice*, McElhaney (2000). Zie ook McElhaney (2001). Forde-Mazrui (1999) stelt voor om de districten representatiever samen te stellen, daarbij aansluiting zoekend bij het proces van districtvorming voor verkiezingen.

36. Zie voor een korte beschrijving van het proces, vanuit Engels perspectief May (1998).

37. *Black's Law Dictionary* (1990).

38. Dit geldt voor de Verenigde Staten; in Engeland en Canada wordt de jury zonder *voir dire* gekozen.

39. Zie voor gegevens over de afzonderlijke staten S.L. Johnson (1985, p. 1670). Zie voor suggesties voor verbetering van de procedure Anoniem (1988).

40. Het is de vraag of in geruchtmakende zaken aan elk potentieel jurylid gevraagd moet worden wat zijn of haar ‘voorkennis’ is. Zie DiPrima (1995, p. 895, noot 45) en uitvoerig naar aanleiding van recente rechtspraak Newsom (2000).

41. DiPrima (1995, p. 891).

challenge door een der partijen kan worden gebruikt om iemand te weren waarvan die partij denkt dat hij vooringenomen is, zonder dat men dit voldoende hard kan maken. Zodoende bevordert de peremptory challenge een eerlijk proces. Hoewel dit een rol speelt, is de praktijk ook dat beide partijen kunnen proberen door iemand te weren iemand anders toegelaten te krijgen waarvan men vermoedt dat deze positief bevooroordeeld is. De rechter heeft hier geen veto-recht. In zaken waarin de doodstraf kan worden opgelegd, heeft elke partij de mogelijkheid tot twintig peremptory challenges. Het aantal neemt af naar de mate waarin de mogelijk op te leggen straf lager is. In federale civiele zaken heeft elke partij maximaal drie peremptory challenges. Vanwege de beperking die ligt in het aantal juryleden dat men op deze manier kan wraken moet hiermee voorzichtig worden omgegaan. Als men het toegestane aantal heeft uitgeput, blijft alleen de challenge for cause nog over.

In principe kan het wraken van juryleden voor de partijen zin hebben. Al uit ouder onderzoek van Simon bleek dat beslissingen van individuele juryleden samenhangen met hun beroep, geslacht, inkomen, geloofsovertuiging en leeftijd.⁴² Maar de invloed van dergelijke demografische kenmerken van juryleden kan erg zaakspecifiek zijn: zo veroordelen vrouwen eerder dan mannen in seksueel misbruik zaken.⁴³ Dat zijn relevante kenmerken die voor de advocaten evident zijn. Er zijn echter nog andere kenmerken van de juryleden die beslissend kunnen zijn voor de uitspraak van de jury: persoonlijkheidskenmerken en attitudes van de juryleden. Die kenmerken zijn echter minder evident bij de *voir dire*. Het gaat dan bijvoorbeeld om het volgende: mensen met een zogenaamde autoritaire persoonlijkheid zijn eerder geneigd dan anderen om te veroordelen,⁴⁴ de attitude van juryleden tegenover vrouwen hangt samen met hun oordeel in verkrachtingszaken⁴⁵ en de attitude tegenover psychiaters hangt samen met het oordeel over de zogenaamde insanity defense.⁴⁶

De *voir dire* heeft, naast de selectie van de jury, voor advocaten nog een functie: zij kunnen bij het ondervragen van de juryleden alvast beginnen met het bepleiten van hun zaak. Een goed voorbeeld is het probleem van het strafblad. Het strafblad van de verdachte kan uitsluitend tegenover de jury ter sprake worden gebracht om de geloofwaardigheid van de verdachte vast te stellen als die zelf als getuige optreedt.⁴⁷ De advocaat kan een potentieel jurylid dan vragen of een strafblad voor hem of haar een probleem zal vormen en of het jurylid bereid is de wet te volgen en het strafblad te negeren bij het oordeel over deze zaak. Dit heeft twee voordelen: ten eerste wordt de advocaat hierdoor geloofwaardiger, omdat hij zelf schadelijke informatie over zijn cliënt naar voren brengt. Bovendien licht de advocaat de jury dan al voor over hoe de wet moet worden toegepast en heeft

42. Zie R.J. Simon (1967).

43. Zie Bottoms & Goodman (1994), Kovera, Gresham, Borgida, Gray & Regan (1997) en Kovera, Levy, Borgida & Penrod (1994).

44. Zie Narby, Cutler & Moran (1992).

45. Zie Weir & Wrightsman (1990).

46. Zie Cutler, Moran & Narby (1992). De insanity defense lijkt enigszins op het Nederlandse equivalent ontoerekeningsvatbaarheid. Zie daarover hoofdstuk 34.

47. De Amerikanen hebben de curieuze gewoonte om, als de verdachte als getuige optreedt in zijn eigen proces, dat onder ede te doen.

het betrokken jurylid in het openbaar reeds toegegeven de wettelijke weg te volgen.

Advocaten blijken een overheersende voorkeur te hebben voor een zo naïef mogelijke jury. In België vond Luc van Langenhove dat het vrijwel onmogelijk is in een jury terecht te komen als je de middelbare school hebt afgemaakt.⁴⁸ Advocaten hanteren meestal intuïtieve criteria die overigens vaak tegenstrijdig zijn.⁴⁹ Darrow suggereerde onder andere de volgende vuistregel: laat Ieren altijd zitten, gooi *Presbyterians* er altijd uit, omdat zij 'cold as the grave' zijn, en neem nooit een rijke man.⁵⁰ Bryan stelt voor nooit een jurylid te nemen die een beroep uitoefent dat met een 'p' begint, zoals 'pimp, prostitute, preacher, plumber, procurer, psychologist, physician, psychiatrist, printer, painter, philosopher, professor or part-time anything'.⁵¹ De eenvoudigste regel komt van Wagner: 'if you don't like a juror's face, excuse him.'⁵²

Onderzoek laat zien dat de selectie over het algemeen echter weinig effect heeft.⁵³ Dat is overigens niet verwonderlijk. Advocaten gaan bij hun intuïtieve oordeel immers af op hetgeen potentiële juryleden hen zelf vertellen. Deze methode is wel eens vergeleken met de vraag aan een alcoholist of hij zijn drinken kan beheersen.⁵⁴ Het is immers voor juryleden moeilijk om in een indrukwekkende raadzaal hun gevoelens en meningen geheel bloot te leggen.⁵⁵ Juryleden blijken zelfs regelmatig te liegen.⁵⁶

Advocaten blijken ook helemaal niet zo goed te zijn in het selecteren van juryleden.⁵⁷ Advocaten zijn daarom steeds meer hun toevlucht gaan zoeken bij psychologen die voor elke zaak speciaal onderzoek verrichten.⁵⁸

*De juryconsultant*⁵⁹

De hulp van psychologen bij de voir dire verloopt meestal als volgt.⁶⁰ Uit de bevolking van het district waaruit ook de jury afkomstig zal zijn, wordt vooraf een aselecte steekproef getrokken.⁶¹ Aan de personen in de steekproef wordt een aantal vragen gesteld over (a) hun kennis van en mening over de betreffende zaak, (b) hun mening over algemene (juridische) aspecten die in de zaak aan de orde zul-

48. Zie Van Langenhove (1989).

49. Fulero & Penrod (1990).

50. Darrow (1936).

51. Bryan (1971).

52. Wagner (1989). In de legal thriller *Trial* van Clifford C. Irving (1990) wordt dezelfde regel aangehaald: 'if you don't like a juror's face, chances are he doesn't like yours – better get rid of him. If they keep smiling at you, take them.'

53. Zie Fulero & Penrod (1990).

54. P.D. O'Connell (1988).

55. Bush (1976).

56. Moran, Cutler & Loftus (1990) en S.E. Jones (1987).

57. Zie Olczak, Kaplan & Penrod (1991).

58. R. Christie (1976), Hans & Vidmar (1986) en Zeisel & Diamond (1976).

59. Zie voor een – kritisch – overzicht van het werk van de juryconsultant McElhaney (1998). Zie ook Moran (2001).

60. Vinson (1986), Penrod (1990) en Cutler (1990).

61. Indien het onderzoek juist wordt uitgevoerd, zal de steekproef niet geheel aselect zijn. De steekproef moet zo veel mogelijk lijken op het jurypanel en dus moeten voor de steekproef degenen worden uitgesloten die ook niet als jurylid mogen dienen.

len komen en (c) hun demografische kenmerken, zoals opleiding, leeftijd, geslacht en sociaal-economische status. Vervolgens bepaalt de psycholoog met behulp van een statistische analyse de verbanden tussen de demografische kenmerken van de personen in de steekproef en hun meningen over de zaak. Zo wordt een model gemaakt waarmee op grond van de demografische kenmerken van een individu, zijn mening over de zaak kan worden voorspeld. Daardoor kan de psycholoog aan de advocaat de kans opgeven dat een willekeurig potentieel jurylid zijn cliënt zal ondersteunen. Dat laatste is belangrijk als de advocaat tijdens de voir dire moet beslissen of een bepaald jurylid gewraakt moet worden of niet. Hij kan dan immers zijn kansen bij het jurylid dat de gewraakte persoon zal vervangen, afwegen tegen de bezwaren die hij heeft tegen het te wraken jurylid.

De opzet van deze zogenaamde wetenschappelijke juryselectie ziet er mooier uit dan de werkelijkheid. Zoals hierboven bleek, is het jurypanel zelden een aselechte steekproef uit de bevolking in een district en zullen de conclusies die de psycholoog trekt op basis van zijn eigen steekproef niet geheel opgaan voor de leden van het jurypanel. Bovendien zijn het statistische verbanden over groepen en zijn zij zelden sterk genoeg om zinvolle uitspraken te doen over kenmerken en meningen van individuele juryleden. Uit onderzoek van Penrod blijkt dat het nut van het wetenschappelijk jury selecteren weliswaar niet geheel nihil is, maar in ieder geval zeer beperkt.⁶² Toch worden aan psychologische bijstand bij juryselectie enorme bedragen uitgegeven. De kosten overtreffen niet zelden US\$ 100.000. De bloei van deze bedrijfstak houdt vermoedelijk meer verband met het magisch wetenschappelijk karakter ervan dan met de geboekte resultaten. Die laatste zijn immers niet controleerbaar: de werkelijke mening van gewraakte juryleden krijgt men niet te horen en een ongunstige beslissing van de geselecteerde jury kan worden afgedaan met de opmerking dat zonder wetenschappelijke selectie het resultaat nog ongunstiger zou zijn geweest.

Het misbruik van de peremptory challenge

Het hele proces van voir dire wordt door Stern wat cynisch als volgt samengevat: 'The first thing that happens when a criminal trial starts is both sides get to inquire of the prospective jurors whether they know the defendant, the victim or any of the witnesses. If so, they are not allowed to serve as a juror. We then eliminate those who have had experience with the particular type of offense involved in this trial. Next, we get rid of those with strong feelings about it. In time, we insure that no one sits on the jury if they know anything about the case, the people involved or the issues involved.'⁶³

Bij de samenstelling van de jury in een concrete zaak blijkt de peremptory challenge een zwakke schakel in het systeem te zijn: in de praktijk wordt de peremptory challenge misbruikt om bepaalde groepen uit de jury te weren.⁶⁴ Sinds 1986 heeft het Amerikaanse Hooggerechtshof dit misbruik, en met name

62. Penrod (1990).

63. Stern (2001).

64. Zie Anoniem (1988, p. 1565 en p. 1573-1476) over de mogelijkheden dit aan te vechten. Zie ook Alschuler (1989).

het racistisch gebruik,⁶⁵ van de peremptory challenge aan banden gelegd.⁶⁶ Wanneer de wederpartij op het eerste gezicht aannemelijk maakt dat discriminatie de reden voor een peremptory challenge is, dan moet de andere partij met een afdoende verklaring voor het wraken komen. Het probleem ligt hier in het bewijs. In recente literatuur worden oplossingen hiervoor gesuggereerd: het gebruik van statistisch bewijs en een andere rol van partijen bij de selectie.⁶⁷ Een radicalere oplossing is invoering van quota's.⁶⁸ Opvallend is dat het tegengaan van misbruik van de peremptory challenge niet alleen vanuit de rechten van de verdachte wordt benaderd, maar ook gezien wordt als bescherming van de rechten van degenen die geweerd worden. Daarbij is nog niet uitgekristalliseerd welke groepen voor bescherming in aanmerking komen.⁶⁹

De rol van de jury

Het proces

Nadat met de voir dire een jury is samengesteld, begint het eigenlijke proces. Het jurysysteem heeft nogal wat consequenties voor de manier waarop een proces gevoerd wordt. De jury noodzaakt tot een procedure waarbij het bewijs geheel ter terechtzitting wordt gepresenteerd, het zogenaamde onmiddelijkheidsbeginsel. Getuigen worden in de rechtszaal gehoord en de tegenpartij van degene die een getuige oproep heeft het recht de getuige nader te ondervragen (*cross examination*).⁷⁰ Documenten die van belang zijn moeten ter zitting als bewijs worden aangeboden. Zij worden niet zelden geheel voorgelezen. Verwijzen 'naar de stukken' zoals in Nederland gebruikelijk is, wordt onacceptabel geacht. Het nadeel is dat de procedure de nodige tijd in beslag neemt. In de Verenigde Staten wordt ook in zaken zonder jury dezelfde procedure wat betreft bewijsvoering gevolgd.

De presentatie aan de jury is in de Verenigde Staten van cruciaal belang. In de Simpson-strafzaak leverde dit gedenkwaardige momenten op, zoals bijvoorbeeld de demonstratie van het passen van de bebloede handschoen door Simpson. Niet alles kan overigens zomaar aan de jury worden voorgelegd. De rechter kan, op voorstel van partijen, beslissen dat bepaalde informatie de jury op het verkeerde been zou zetten of anderszins onjuist beïnvloeden en dat het bewijs daarover ter terechtzitting niet geleverd mag worden. De discussie over de vraag of

65. Zie voor een uitvoerige beschrijving van de problematiek van rassendiscriminatie in verband met de jury Fukurai, Butler & Krooth (1993).

66. In *Batson v Kentucky*, een zaak daterend uit 1986, besliste het Hoogerechtshof dat wanneer de aanklager zijn peremptories gebruikt om zwarten uit de jury te weren, dit een schending van de rechten van de zwarte verdachte betekent, namelijk van de *equal protection clause* van het veertiende amendement op de grondwet. Deze zaak en de daaropvolgende rechtspraak heeft tot veel discussie geleid. Zie recent onder meer Fried (1998), Siebert (1998) en Hunn (1999).

67. Zie DiPrima (1995) en T.E. Coke (1994).

68. In de Verenigde Staten wordt hiermee op bescheiden schaal geëxperimenteerd. Alschuler (1995) beschrijft een experiment in Minnesota met de grand jury en bepleit invoering van een systeem van quota's in de petit jury. Zie over quota's ook S.L. Johnson (1985).

69. Zie over de vraag welke 'groepen' vertegenwoordigd moeten worden Zuklie (1996) en A. Leipold (1998). Vergelijk over uitsluiting op grond van seksuele voorkeur Lynd (1998).

70. Zie voor een uiteenzetting van cross-examination en de valkuilen daarbij Park (2002).

bepaald bewijs toegelaten moet worden gebeurt ter zitting buiten aanwezigheid van de jury. In de Verenigde Staten bestaat over de toelaatbaarheid van bewijs uitgebreide regelgeving. Welk bewijs wel en niet toegelaten wordt, bijvoorbeeld ook (getuigen)bewijs inzake empirisch en sociaal-wetenschappelijk onderzoek, laten wij hier buiten beschouwing, vanwege de complexiteit van de regelingen dienaangaande.⁷¹

De jury beslist na de rechtzitting in strafzaken over de schuld of onschuld van de verdachte en in civiele zaken over toe- of afwijzing van de vordering van de eiser. Tijdens het proces heeft de rechter in hoofdlijnen drie rollen: hij bewaakt de procedure tijdens het proces; voordat de jury gaat beraadslagen licht hij de jury voor over het recht dat van toepassing is; en in strafzaken, met uitzondering van zaken waarin de doodstraf kan worden opgelegd, bepaalt hij de straf als de jury het schuldig heeft uitgesproken.

Na de instructie door de rechter trekt de jury zich terug in de jurykamer en begint met de beraadslagingen. Alleen de juryleden mogen daarbij aanwezig zijn.⁷² In het federale systeem moet de jury unaniem zijn. In civiele zaken kunnen partijen overeen komen dat een bepaalde meerderheid voldoende is. Nadat de jury tot een oordeel is gekomen, wordt de zitting heropend en het oordeel bekend gemaakt.

In het strafrecht ligt ook in de Verenigde Staten een sterke bewijslast bij het openbare aanklager. De verdachte wordt geacht onschuldig te zijn tenzij het tegendeel is bewezen en het criterium voor de bewijslast voor schuld of onschuld dat de jury moet hanteren is beyond a reasonable doubt. De rechter moet, in verband met het vereiste van een eerlijk proces, deze beide elementen in zijn instructie aan de jury vermelden.⁷³ Wanneer hieraan niet is voldaan is dit echter niet automatisch een schending van het recht. De jury moet op basis van het toegelaten bewijs kunnen oordelen dat 'no other explanation can be derived from the facts except that the defendant committed the crime.' Deze laatste zin is een van de formuleringen die gebruikt wordt om het begrip *beyond a reasonable doubt* duidelijk te maken aan de jury.⁷⁴

Als de jury aldus in een strafzaak unaniem het schuldig heeft uitgesproken, is het de rechter die vervolgens, op een aparte zitting, de strafmaat bepaalt.⁷⁵ Op die zitting kan wederom bewijs worden aangedragen door de partijen, nu relevant voor de strafmaat.

Als de jury ook na lange tijd niet tot een unaniem oordeel komt, is er sprake van een *hung jury* en volgt een nieuw proces. De hung jury kan natuurlijk aanlei-

71. Zie bijvoorbeeld Diamond, Casper & Ostergren (1989) en Van Koppen & Saks (2002).

72. In het Franse recht is dit anders: de jury beraadslagingen onder leiding van de rechter. Zie Munday (1995). In België bestaat een gemengd systeem. De jury in strafzaken, die ook daar uit 12 leden bestaat in het zogenaamde Hof van Assisen, beslist bij meerderheid. Als de jury echter uitkomt op een verdeling van 7 voor en 5 tegen een veroordeling, worden de beraadslagingen voortgezet met daarbij de drie rechters in het hof. In die samenstelling wordt ook altijd beslist over de strafmaat nadat de jury tot de uitspraak is gekomen dat de verdachte schuldig is. Zie Van den Wyngaert (1998).

73. Zie *Taylor v. Kentucky*, 436 U.S. 478, 483 (1978).

74. Zie voor onderzoek naar de invloed van verschillende formuleringen van *beyond a reasonable doubt* op de beslissing I.A. Horowitz & Kirkpatrick (1996).

75. J.G. Fleming (1990, p. 102) vermeldt dat in vijf staten die jury ook de strafmaat bepaalt.

ding zijn voor de advocaat van de verdachte en de openbare aanklager tot hernieuwd onderhandelen.

Geheime beraadslagingen: onderzoek met mock-jury's

De beraadslagingen van de jury zijn geheim.⁷⁶ Sinds 1950 is het overal, zelfs voor wetenschappelijk onderzoek, verboden om de besprekingen van de jury bij te wonen.⁷⁷ De kennis over wat de jury tijdens de beraadslagingen doet, is daarom gebaseerd op verhalen achteraf en op laboratoriumonderzoek met *mock-jury's*. Dit onderzoek is bijzonder populair onder Amerikaanse rechtspsychologen.⁷⁸ Het meeste onderzoek met *mock-jury's* wordt als volgt uitgevoerd.⁷⁹ Men neemt een groep personen, vaak studenten, maar in toenemende mate ook leden van het jurypanel. Aan de groep wordt een videoband vertoond van een proces. Daarna wordt aan de groep, hetzij individueel, hetzij na beraadslagingen, een oordeel gevraagd. In zo'n laboratoriumonderzoek kunnen allerlei elementen van het proces en kenmerken van de juryleden systematisch worden gevarieerd. Dat heeft onderzoekstechnisch gezien grote voordelen, omdat men niet afhankelijk is van de toevallige omstandigheden die zich in een werkelijke zaak kunnen voordoen.

Aan dit soort onderzoek kleeft echter een tweetal grote bezwaren. Ten eerste nemen de *mock-juryleden* een beslissing zonder dat zij enige verantwoordelijkheid dragen tegenover partijen of de verdachte. Ten tweede wordt – vanwege de kosten – aan de juryleden meestal een vereenvoudigde en verkorte versie van een proces getoond. Het blijft dus een grotendeels onbeslisbare vraag of conclusies die op basis van dit soort onderzoek worden getrokken ook gelden voor jury's in de werkelijkheid. In recent onderzoek kunnen echter aanwijzingen worden gevonden dat conclusies op basis van laboratoriumonderzoek in zekere mate geldig zijn voor werkelijke jury's, mits het onderzoek maar deugdelijk is uitgevoerd en wel zodanig dat de laboratoriumsituatie zo veel mogelijk lijkt op de werkelijkheid.⁸⁰ De weergave van het beslissingsproces van jury's dat hieronder volgt is dan ook grotendeels op laboratoriumonderzoek gebaseerd.

Informatie kan ook worden verkregen door het achteraf interviewen van leden van de jury, hetgeen echter op de nodige problemen stuit en verder uiteraard zijn beperkingen kent. In 1997 werd echter door CBS op nationale televisie een programma uitgezonden, waarin de beraadslagingen van jury's in een viertal strafzaken werden getoond. Daarmee werd de vraag weer actueel of een (geanonimiseerde) weergave van de beraadslagingen van de jury niet ter beschikking gesteld zou moeten worden, met onder meer als voordelen meer kennis van het beslissingsproces en de mogelijkheid van een betere controle op de uitkomst van het proces in individuele zaken.⁸¹

76. Zie ook de ontoelaatbaarheid van getuigenverklaringen van leden van de jury over de beraadslagingen, Federal Rules of Evidence 606 (b).

77. Zie voor strafbepalingen in het federale rechtstelsel 18 USC sec. 1508.

78. Zie bijvoorbeeld Hastie (1993) en Froeb & Kobayashi (1996).

79. Een mooi voorbeeld daarvan is te vinden bij Ellsworth (1989).

80. G.P. Kramer & Kerr (1989).

81. Zie voor een weergave van de discussie omtrent het CBS-programma en voor uitgewerkte voorstellen om de beraadslagingen bekend te maken Ruprecht (1997).

Niet alleen voor wetenschappelijk onderzoek, maar ook in de praktijk worden mock jury's toegepast. Voor de advocaten in de Verenigde Staten is het immers van cruciaal belang dat zij de jury weten te overtuigen. Daarbij worden zij in toenemende mate geholpen door psychologen, die daarvoor weer gebruik maken van zogenaamde *mock jury's*.⁸² Een mock-jury is een groep personen aan wie de zaak vooraf wordt voorgelegd en daarover beslist, als ware zij een echte jury geweest.⁸³ Door observatie van hun beraadslagingen komen de advocaten dan veel te weten over de effecten van hun processtrategie op de jury.

Tijdens het proces

Hoewel het proces geheel gericht is op de jury, mogen de leden van de jury niets anders doen dan stilzitten en luisteren; zij mogen geen vragen stellen.⁸⁴ Traditioneel mogen de leden van de jury tijdens het proces, een periode die zich kan uitstrekken tot enkele maanden, niet met anderen over de zaak praten. In sommige belangrijke procedures wordt de jury geheel van de buitenwereld afgezonderd en staan de juryleden onder permanente supervisie van de rechtbank.⁸⁵ De leden van de jury mogen zelfs niet met elkaar over de zaak praten, hetgeen lastig is, omdat zij tijdens het proces steeds met elkaar in contact komen, in de periode waarin zij niet in de rechtszaal mogen zijn of tijdens de lunch. De achterliggende gedachte is dat passiviteit de neutraliteit bevordert en dat het van belang is dat zij tijdens het gehele proces een *open mind* houden. Uit recent onderzoek blijkt echter dat juryleden wel degelijk met anderen over de zaak praten: in meer dan de helft van de zaken heeft één of meer leden van de jury met familie of vrienden over de zaak gepraat.⁸⁶ Ondanks het spreekverbod blijken juryleden na een proces en voordat de beraadslagingen begonnen zijn overigens al een redelijke indruk te hebben van elkaars oordeel, vermoedelijk omdat zij elkaar goed hebben leren kennen.⁸⁷

De instructies aan de jury

De jury moet oordelen over de feiten. Na de presentatie van het bewijs en voordat de jury zich terugtrekt voor de beraadslagingen, wordt de jury door de rechter voorgelicht over zijn taak en het recht. Het zal duidelijk zijn dat deze zogenaamde instructie van de jury een grote invloed kan hebben op het oordeel van de jury. Daarom wordt veelal gebruik gemaakt van standaardformuleringen en leest de rechter die voor. De jury krijgt niet altijd de instructie mee op papier, maar uit onderzoek blijkt dat het geven van de instructie op schrift niets uitmaakt.⁸⁸ Aan de jury wordt uitgelegd aan welke vereisten moet zijn voldaan voor-

82. Zie in het algemeen hierover Hans & Vidmar (1986, met name hoofdstuk 6).

83. Zie voor een goed voorbeeld de civiele zaak van *M.C.I. Communications Corporation tegen AT&T* (American Telephone and Telegraph Company), beschreven in Klik & Van Koppen (1997, p. 600), waarin een onderzoeksbureau in Chicago drie sessies met mock-jury's hield om een optimale presentatie van de zaak te bepalen.

84. Zie voor onderzoek op dit punt Heuer & Penrod (1994a) en Heuer & Penrod (1994b).

85. Heuer & Penrod (1989).

86. Hannaford, Hans & Munsterman (2000, p. 376).

87. Vinson (1982).

88. Heuer & Penrod (1989).

dat men tot een bepaald oordeel kan komen. Partijen hebben hierop invloed; zij kunnen voor de rechter bepaalde instructies formuleren en de rechter verzoe-ken deze instructies aan de jury voor te lezen. Weigert de rechter een bepaalde instructie te geven, dan is dit grond voor hoger beroep, mits men tijdig geprotes-teerd heeft tegen de weigering. De jury dient vast te stellen of bepaalde feiten bewezen zijn en concludeert aan de hand van de instructies van de rechter of de feiten een bepaald misdrijf opleveren of, in civiele zaken, toewijzing van de vor-dering van de eiser rechtvaardigen.

De standaardinstructies die de rechter na het proces en voordat de jury gaat beraadslagen voorleest, blijken voor de juryleden doorgaans onbegrijpelijk te zijn.⁸⁹ Men heeft namelijk de neiging de instructies juridisch dicht te timmeren. Neem het volgende voorbeeld, uit de instructie voor een zogenaamde *personal in-jury*-zaak:

‘One test that is helpful in determining whether or not a person was negli-gent is to ask and answer whether or not, if a person of ordinary prudence had been in the same situation and possessed the same knowledge, he would have foreseen or anticipated that someone might have been injured as a result of his action or inaction. If such a result from certain conduct would be foreseeable by a person of ordinary prudence with like know-ledge and in like situation, and if the conduct reasonably could be avoided, then not to avoid it would be negligence.’

Juryleden blijken dit soort instructies niet te begrijpen. Onderzoekers herschre-ven dit soort standaardinstructies.⁹⁰ Om hetzelfde voorbeeld weer te gebruiken:

‘In order to decide whether or not the defendant was negligent, there is a test you can use. Consider how a reasonably careful person would have acted in the same situation. Specifically, in order to find the defendant negligent, you would have to answer ‘yes’ to the following two questions:
1. Would a reasonably careful person have realized in advance that some-one might be injured as a result of the defendant’s conduct?
2. Could the reasonably careful person have avoided behaving as the defendant did?
If your answer to both these questions is ‘yes,’ then the defendant is negli-gent.’

Het blijft dan nog de vraag of de jury het recht juist zal toepassen. Valerie Hans en Neil Vidmar geven een groot aantal voorbeelden van jury’s die het recht niet goed hebben begrepen.⁹¹ Jury’s passen bijvoorbeeld civielrechtelijke concepten toe in het strafrecht. In het civiele recht is eigen schuld van het slachtoffer bij-voorbeeld wel van belang, maar dat is in het strafrecht irrelevant. Toch werd dit door de jury toegepast in een geval waarin een automobilist vervolgd werd voor het aanrijden van iemand die bekend stond als zware drinker en de weg opstrom-pelde. In andere gevallen beoordeelde de jury niet het gedrag van de verdachte

89. Elwork, Sales & Alfini (1977), Elwork & Sales (1985) en V.G. Rose & Ogloff (2001).

90. Elwork, Sales & Alfini (1977).

91. Hans & Vidmar (1986, p. 149 e.v.).

tijdens een gewapende overval, maar uitsluitend de gevolgen – diefstal van twee dollar – en kwam zodoende tot vrijspraak.⁹² Overigens vormt het in de Verenigde Staten onderwerp van discussie of de jury het recht heeft het recht te negeren als hem dat dienstig lijkt.⁹³

De beraadslagingen van de jury

Het overheersende beeld van de jury's is dat zij het werk ontzettend serieus nemen. Bij het begin van de beraadslagingen hebben de meeste leden van de jury een (voorlopig) standpunt en is de jury zelden unaniem.

De jury is onderhevig aan hetzelfde soort processen als iedere groep mensen die bijeen komt om een beslissing te nemen. Allereerst moet er een *foreman* gekozen worden; tegenwoordig politiek correct meestal *foreperson* genoemd. Dat wordt meestal degene die het eerst zijn mond open doet of degene die aan het hoofd van de tafel is gaan zitten. Verder heeft men de neiging om degene met de hoogste status, bijvoorbeeld de meeste opleiding, als foreman te kiezen. De foreman heeft doorgaans een grote invloed op het oordeel van de jury.

Daarnaast speelt ook een rol hoe de besprekingen gestructureerd worden, of men tussentijds de meningen peilt en de manier waarop men dat doet. De jury is overigens geheel vrij in de vorm van hun beraadslagingen. De wijze waarop de mening van individuele juryleden wordt gepeild tijdens de beraadslagingen kan een enorme invloed hebben op het verloop en op de uitkomst van de beraadslagingen. Als men dat direct bij het begin van de beraadslagingen doet, komt de jury over het algemeen sneller tot een beslissing. Als men die peiling echter doet in een geheime stemming (met briefjes) is de kans groter dat er een zogenaamde *hungjury* ontstaat, een jury die niet in staat is tot een unaniem oordeel te komen.

Er zijn voorts twee manieren waarop de jury kan proberen tot een oordeel te komen.⁹⁴ Sommige jury's laten zich leiden door de beslissing die zij moeten nemen. Deze jury's beginnen meestal met een peiling van de meningen en vrij snel zullen groepen ontstaan die uiteenlopende meningen hebben. Andere jury's laten zich leiden door het geleverde bewijs. Zij beginnen eerder met het bespreken van het bewijs en proberen tot een gemeenschappelijk oordeel te komen over hetgeen in werkelijkheid is gebeurd. Zij gaan ook in een veel later stadium van de beraadslagingen over tot het peilen van de meningen. Bij de meeste jury's wordt eerst uitgebreid beraadslaagd, voordat men begint met de eerste stemming.⁹⁵

De belangrijkste bevinding uit het juryonderzoek is echter dat het uiteindelijke oordeel van de jury zeer goed voorspeld kan worden als men het aanvankelijke oordeel van de afzonderlijke juryleden weet.⁹⁶

De samenstelling van de jury

Eerder kwam al aan de orde dat partijen de grootst mogelijke moeite doen een jury te krijgen die naar hun oordeel zo gunstig mogelijk is samengesteld. De

92. Kalven & Zeisel (1978).

93. Zie over *nullification* uitgebreid Finkel (1995).

94. Hastie, Penrod & Pennington (1984).

95. Sandys & Dillehay (1995).

96. Zie bijvoorbeeld Zeisel & Diamond (1978) en MacCoun & Kerr (1988).

vraag is echter of daarbij niet een groot aantal vooroordelen een rol speelt, met name ten aanzien van de invloed van ras op het door het individuele jurylid in te nemen standpunt. Uit onderzoek blijkt het ras van juryleden inderdaad van invloed te zijn op de besluitvorming. Zwarte verdachten van verkrachting worden over het algemeen eerder schuldig bevonden dan blanke verdachten. Dat geldt met name als het slachtoffer blank was.⁹⁷ Dit effect wordt echter uitsluitend veroorzaakt door blanken; voor zwarte juryleden heeft het ras van het slachtoffer geen invloed.⁹⁸ Een vergelijkbaar verhaal geldt voor het toelaten van vrouwen in de jury. Pas sinds de twintiger jaren is dat overigens in de meeste staten toegestaan.

Selectie en de doodstraf

In zaken waarin de doodstraf kan worden opgelegd, wordt het proces voor de jury in twee fases gevoerd: eerst de vaststelling van het 'schuldig' en vervolgens in een zogenaamd *penalty trial* de beslissing over het al dan niet opleggen van de doodstraf.⁹⁹ In dit *penalty trial* worden op het individu en zijn misdrijf toegepaste verzwarende en verzachtende omstandigheden naar voren gebracht.

In de meerderheid van de staten is het de jury die over de doodstraf beslist.¹⁰⁰ Er is echter geen constitutioneel recht op een jury tijdens een *penalty trial*. Indien iemand tot de doodstraf wordt veroordeeld, volgt automatisch beroep, zodat in laatste instantie niet de jury, maar de rechter in hoger beroep over de doodstraf beslist.

In zaken waarin de doodstraf geëist wordt, pleegt het openbaar ministerie juryleden te vragen of zij op principiële gronden tegen de doodstraf zijn, om degenen die daarop bevestigend antwoorden vervolgens te wraken. De openbare aanklager mag momenteel juryleden wraken wanneer zij 'dermate uitgesproken gedachten hebben over de doodstraf dat dit de uitoefening van hun taak ernstig zou belemmeren.' Onderzoek van Ellsworth en haar collega's laat zien dat aldus samengestelde, zogenaamde *death qualified jury's*, in de eerste fase van het proces als de vraag of de doodstraf moet worden opgelegd nog niet aan de orde is, toch vaker het 'schuldig' uitspreken dan jury's waaruit dergelijke juryleden niet zijn verwijderd.¹⁰¹ Deze jury's zijn ook afwijkend samengesteld: er zitten relatief weinig zwarten in of vrouwen en linkse mensen, relatief weinig arme mensen en – nog ernstiger – relatief veel mensen die weinig waarde hechten aan de mogelijkheid tot verweer op grond van toerekeningsvatbaarheid of aan de beginselen van *due process*. Men blijft juist zitten met relatief veel juryleden die autoritaire opvattingen hebben. In deze gevallen produceert de selectie van een

97. Hagan (1974).

98. Field (1979).

99. Zie voor een beschrijving van de ontwikkelingen vanaf 1972 Weisberg (1984).

100. Zie voor een overzicht Gillers (1980).

101. Cowan, Thompson & Ellsworth (1984), Fitzgerald & Ellsworth (1984), W.C. Thompson, Cowan, Ellsworth & Harrington (1984), Vidmar & Van Koppen (1991) en Ellsworth (1989). Zie recent Dillehay & Sandys (1996) en Haney, Hurtado & Vega (1994).

jury dus geen representatieve afspiegeling van de bevolking in het desbetreffende district.¹⁰²

Niet alleen de resultaten van de *voir dire* in die zaken levert een probleem op, maar juist ook het uitvoeren van de *voir dire* zelf. Doordat men vragen stelt over het al of niet toekennen van de doodstraf, wordt het voor de potentiële juryleden eenvoudiger de doodstraf ook werkelijk uit te spreken. Door erover te praten wordt immers de mogelijkheid van de doodstraf al aan de juryleden gepresenteerd en worden zij er al in een vroeg stadium mee vertrouwd gemaakt dat zij mogelijk de doodstraf gaan uitspreken. Bovendien is het voor juryleden eenvoudiger dat te doen, als zij eenmaal in het openbaar hebben uitgesproken in principe daartoe bereid te zijn.¹⁰³ Uit empirisch onderzoek blijkt dat in een dergelijke situatie men vaker tot een veroordeling zal komen, met name in zaken waar het bewijs tegen de verdachte sterk is.¹⁰⁴

Rechter versus jury

Doen jury's het beter of slechter dan rechters?

Voor Nederlanders is uiteindelijk de meest interessante vraag: doen jury's het nu beter of slechter dan onze rechters? Het antwoord op die vraag hangt mede af van het perspectief dat men neemt. Als men als criterium neemt het aantal mensen dat onschuldig veroordeeld wordt, ziet het er op het eerste gezicht voor het jursysteem niet erg gunstig uit. Er zijn in de Angelsaksische landen nogal wat beschrijvingen bekend van gerechtelijke dwalingen,¹⁰⁵ een aantal dat aanzienlijk groter is dan in landen zonder jury bekend is geworden. Maar deze vergelijking is niet helemaal eerlijk omdat in landen zonder jury weinig onderzoek is gedaan naar rechterlijke dwalingen en er nog wel meer verschillen bestaan tussen het Angelsaksische strafproces en het strafproces op het Europese continent. Zo is er in de Verenigde Staten maar één feitelijke instantie. In beroep – waar wel collegiale rechtspraak is – wordt slechts over het recht geoordeeld. De corrigerende werking die uitgaat van de tweede feitelijke instantie, bij ons bij misdrijven het Gerechtshof, ontbreekt.

In de Verenigde Staten is er in ieder geval een duidelijk tendentie om beslissingen weg te nemen bij de jury en een zekere controle te behouden. In strafzaken kan de rechter bijvoorbeeld vrijspraak uitspreken vóór of zelfs nadat de jury een uitspraak heeft gedaan, als hij van oordeel is dat het bewijs toch onvoldoende is om een veroordeling te dragen; het zogenaamde *directed verdict*. Ook in civiele zaken heeft de rechter de bevoegdheid om de zaak eerder af te doen, namelijk op basis van een door partijen ingediende *motion for summary judgment*

102. Er zijn voorstellen gedaan om met behulp van psychologische vragenlijsten in deze zaken de jury te selecteren. Het voordeel zou zijn dat de jury in sterkere mate representatief zou zijn voor de bevolking van het betreffende district. Zie Cox & Tanford (1989).

103. Haney (1984). Toepassing van de doodstraf blijft onderwerp van sociaal-wetenschappelijk onderzoek, zoals bijvoorbeeld in het Capital Jury Project. Zie daarover Sandys (1995), Baldus (1995), Bowers (1995), Hans (1995) en Hoffmann (1995).

104. Zie voor een weergave van het onderzoek D.L. Hazelwood & Brigham (1998).

105. Zie hoofdstuk 45.

en de rechter kan onder omstandigheden achteraf het oordeel van de jury terzijde stellen, bijvoorbeeld over de hoogte van de schadevergoeding.

Neemt de jury andere beslissingen dan de rechter zou doen?

Afgezien van de bijzondere democratische waarde die Amerikanen toekennen aan de jury, leidt de aanwezigheid van de jury tot een levendiger en voor het publiek interessanter proces. De aanzienlijk hogere kosten – de procedures duren veel langer – neemt men daarbij voor lief. Of dat tot een hogere kwaliteit leidt, in termen van een betere beslissing kan eigenlijk alleen maar worden beoordeeld door de oordelen van juryleden te vergelijken met het oordeel van de rechter die op dezelfde zaak zat. Wanneer men de situatie met Nederland wil vergelijken, moet men niet alleen rekening houden met het feit dat in de Verenigde Staten anders geprocedeerd wordt, maar ook steeds sprake is van een alleen zittende rechter. In Nederland werd in eerste instantie over het type zaken dat in de Verenigde Staten aan een jury wordt voorgelegd meestal beslist door een rechtbank met drie rechters. Tegenwoordig is bij de rechtbank de alleen zittende rechter ook de regel, maar is er altijd nog hoger beroep bij het gerechtshof. Toch levert de vergelijking interessant materiaal op.

Kalven en Zeisel onderzochten 3576 werkelijke procedures, zowel op het gebied van het strafrecht, als op het gebied van het civiele recht.¹⁰⁶ Op het moment dat de jury zich had teruggetrokken voor de beraadslagingen, vroegen zij het oordeel van de rechter. De vergelijking van Kalven en Zeisel wordt gepresenteerd in Tabellen 1 en 2.

Tabel 1: Vergelijking tussen het oordeel van de rechter en van de jury in strafzaken. De getallen zijn percentages. Bron: Kalven & Zeisel (1966).

Oordeel rechter	Oordeel jury	
	Schuldig	Onschuldig
Schuldig	64%	19%
Onschuldig	3%	14%

Tabel 2: Vergelijking tussen het oordeel van de rechter en van de jury in civiele zaken. De getallen zijn percentages. Bron: Kalven & Zeisel (1966).

Oordeel rechter	Oordeel jury	
	Voor eiser	Voor gedaagde
Voor eiser	47%	10%
Voor gedaagde	12%	31%

106. Kalven & Zeisel (1966).

De conclusie is op het eerste gezicht duidelijk: zowel in strafzaken als in civiele zaken zijn de rechter en de jury het in 78% van de gevallen met elkaar eens.¹⁰⁷ Als de rechter en de jury het in strafzaken niet met elkaar eens zijn, beslist de jury vaker in het *voordeel* van de verdachte (zie tabel 1). De oordelen waarover de rechter en de jury van mening verschillen zijn in civiele zaken vrijwel gelijk verdeeld over beide partijen (zie tabel 2).¹⁰⁸

Op basis van deze gegevens kan nog niet de conclusie getrokken worden dat de jury het vrijwel even goed doet als de rechter; zowel in straf- als in civiele zaken blijft 22% over waarover rechter en jury een tegengesteld oordeel hebben. Als ervan wordt uitgegaan dat de rechter een professional is, zou kunnen worden beweerd dat de 22% meningsverschil ontstaat doordat de jury in die zaken het recht of de bewijsvoering niet goed heeft begrepen. Kalven en Zeisel hebben echter ook de zaken gescoord op de mate van ingewikkeldheid van de zaak. De zaken waarin rechter en jury van mening verschilden bleken niet ingewikkelder te zijn dan de overige zaken. De jury doet het dus soms anders, maar kennelijk niet aantoonbaar slechter dan een rechter.

Wel of geen jury

Bovenstaande geeft derhalve geen rechtstreeks antwoord op de vraag of rechtspraak door een jury nu beter of slechter is dan rechtspraak door de rechter. Het zal duidelijk zijn dat daarbij niet uitsluitend de vraag relevant is of de jury het nu anders doet dan de rechter. Die vraag is misschien het minst relevant want als de jury het – misschien zelf uitsluitend in bijzondere – zaken anders doet dan de rechter, kan dat zowel een argument pro als contra de jury vormen. Als de jury een andere beslissing neemt, betekent dat niet bij voorbaat dat de jury dan een *slechtere* beslissing neemt. Als de jury hetzelfde beslist als de rechter kan dat een argument contra zijn – een proces voor de rechter is immers goedkoper dan een proces voor de jury – maar ook een argument pro: de jury heeft namelijk meer te bieden dan simpelweg beslissingen geven. Shari Seidman Diamond noemt drie voordelen: (1) de jury is een bron van legitimiteit van het juridische systeem, (2) de jury vertegenwoordigt de opvattingen in de gemeenschap, en (3) de jury wordt minder dan de rechter beïnvloed door ‘buitenrechtelijke’ informatie. Om met de eerste te beginnen.¹⁰⁹ Zoals wij hierboven reeds aangeven, is één van de functies van de jury de bescherming van justitiabelen tegen de ongebreidelde macht van de overheid, iets dat tot uitdrukking kwam in de strafzaak tegen O.J. Simpson. In die zin is de jury, zoals Hamilton dat uitdrukte, de ‘safeguard of liberty.’¹¹⁰ Anderzijds neemt de jury ook namens de gemeenschap beslissingen en voor hem is het dan mogelijk onpopulaire beslissingen te nemen die, waren zij genomen door een rechter, al snel tot beschuldigingen van onrechtvaardig optreden door de overheid zouden kunnen leiden. De jury levert in die zin legitimiteit aan het straf- en civielrechtelijk systeem.

107. Respectievelijk 64%+14% en 47%+31% (zie tabel 1 en 2).

108. Zie voor ongeveer dezelfde resultaten Heuer & Penrod (1994b, p. 46-48).

109. Zie Diamond (2002).

110. Hamilton (1961, p. 499).

Ten tweede vertegenwoordigt de jury de opvattingen van de gemeenschap, tenminste als het goed is. De jury kan dan onder omstandigheden verdachten vrijspreken die door een rechter veroordeeld zouden zijn.¹¹¹ Het zorgt voor een vorm van vrije rechtsvinding¹¹² die onder het Amerikaanse rechtssysteem niet voor de rechter open staat.

Ten derde is de beslissing van de jury 'zuiverder' want in veel gevallen wordt niet toelaatbaar bewijs niet voorgelegd aan de jury. Juist door het wantrouwen tegen de jury is er een uitgebreid systeem van regels ontstaan dat ervoor zorgt dat bewijs niet ter terechtzitting kan worden gepresenteerd als dat irrelevant is of zou moeten zijn voor de beslissing van de jury of als dat zou leiden tot vooringenomenheid van de jury. Dit zogenaamde *blindfolding* van de jury,¹¹³ is alleen mogelijk door de taakverdeling ten processe tussen rechter en jury. Zonder jury is het mogelijk dat de beslissing, dan genomen door de rechter, beïnvloed wordt door allerlei irrelevante informatie.¹¹⁴

Aanbevolen literatuur

- Frank, J.N. (1950). *Courts on trial: Myth and reality in American justice*. (2nd ed.). Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Hans, V.P., & Vidmar, N.J. (1986). *Judging the jury*. New York: Plenum.
- Hastie, R. (ed.) (1993) *Inside the jury: The psychology of juror decision making*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hastie, R., Penrod, S.D., & Pennington, N. (1984). *Inside the jury*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kalven, H., & Zeisel, H. (1966). *The American jury*. Boston: Little, Brown.
- Kassin, S.M., & Wrightsman, L.S. (1988). *The American jury on trial: Psychological perspectives*. New York: Hemisphere.
- LaFave, W.R., & Israel, J.H. (1992). *Criminal procedure*. (2nd ed.). St. Paul, MI: West.
- Vidmar, N.J. (1995). *Medical malpractice and the American jury: Confronting the myths about jury incompetence, deep pockets, and outrageous damage awards*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.

111. Zie voor voorbeelden Diamond & Schklar (1998).

112. Zie daarover hoofdstuk 41.

113. Zie hierover Diamond, Casper & Ostergren (1989).

114. Zie hierover Landsman & Rakos (1994).